

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ПРЕДСТАВНИЦТВО НАТО В УКРАЇНІ
ВГО «АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРАВНИКІВ»**

**МІЖНАРОДНА ТА НАЦІОНАЛЬНА
БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ
АСПЕКТИ**

*Матеріали VIII Міжнародної
науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 15 березня 2024 року)*

**У двох частинах
ЧАСТИНА I**

**INTERNATIONAL AND NATIONAL
SECURITY: THEORETICAL AND APPLIED
ASPECTS**

*Theses of the VIII International
scientific-practical conference
(Dnipro, March 15, 2024)*

**In two parts
PART I**

Дніпро
2024

УДК 34+35
М 58

*Рекомендовано до друку та до поширення
через мережу Інтернет Науковою радою
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ (протокол № 8 від 18 квітня 2024 р.)*

**М 58 Міжнародна та національна безпека: теоретичні і
прикладні аспекти** : матеріали VIII Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.) ; у 2-х ч. Дніпро :
Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. I. 740 с.

ISBN 978-617-8035-64-8 (ч. 1)

ISBN 978-617-8035-69-3 (ч. 2)

DOI: 10.31733/15-03-2024/1

Збірник містить матеріали однойменної восьмої міжнародної науково-практичної конференції. У заході взяли участь науковці, викладачі та здобувачі закладів вищої освіти та наукових установ, а також фахівці-практики правоохоронних органів. Тематика публікацій охоплює актуальні теоретико-прикладні проблеми міжнародної та національної безпеки.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі закладів вищої освіти, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

The collection contains theses of the eponymous eighth international scientific-practical conference. The event was attended by scholars, lecturers and post-graduates of higher schools and scientific institutions, and also enforcement agencies practitioners. The topics of publications cover urgent theoretical and applied problems of international and national security.

The conference theses can be used in research work and educational process of universities, as well as in law-making and law-enforcement activities.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

д.ю.н., проф. **О. А. Моргунов** (голова); д.ю.н., проф. **О. С. Юнін** (заст. гол.); д.ю.н., проф. **Л. Р. Наливайко**; д.ю.н., проф. **К. О. Чаплинський**; д.ю.н., проф. **А. О. Собакар**; д.ю.н., проф. **В. О. Боняк**; д.ю.н., проф. **В. В. Шаблистий**; д.ю.н., с.н.с. **В. С. Березняк**; д.ю.н., проф. **В. В. Дараган**.

*Факти, судження й висновки, викладені авторами публікацій,
не завжди підтверджуються та поділяються редакційною колегією.*

ISBN 978-617-8035-64-8 (ч. 1)

ISBN 978-617-8035-69-3 (ч. 2)

© ДДУВС, 2024
© Автори, 2024

УДК 342.72/77

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/127-129

Богдан ДЕРЕВ'ЯНКО

головний науковий співробітник
відділу міжнародного приватного
права НДІ приватного права
і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака Національної академії
правових наук України,
доктор юридичних наук, професор

**ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РІВНОСТІ ГРОМАДЯН І ЗАХИСТУ
ЇХНИХ ПРАВ І СВОБОД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

В усі часи в усіх країнах у період війни та дії воєнного стану на перший план виходять фахівці з військових професій, а також професій, які можуть бути корисними у ході ведення воєнних дій. Тому немає нічого незвичного у тому, що під час війни більш високо оцінюється праця військових, виробників військових машин, обладнання, босприпасів, працівників підприємств критичної інфраструктури (зокрема підприємств енергетичного сектора), транспортної інфраструктури (зокрема АТ «Укрзалізниця», залізничних підрозділів промислових та інших підприємств) та ін. Під час війни є затребуваними як безпосередньо у війську, так і в тилу водії та авторемонтники. У сучасних умовах діджиталізації і розвитку Інтернет-технологій і в війську, і в тилу є затребуваними як програмісти, так і майстри з налаштування і ремонту комп'ютерних програм, мереж і обладнання.

Викладене зумовлене об'єктивними причинами, викликаними потребою у захисті держави, її суверенітету, відновленні територіальної цінності, захисті життя і здоров'я людей. Тому у даному випадку не можна говорити про дискримінацію інших громадян України за професійною ознакою.

Демократичний розвиток цивілізованих країн світу привів до заборони дискримінації за значною кількістю ознак. Інколи дискримінація за певною ознакою видається надуманою або перебільшеною. А в деяких випадках наявність дискримінації за важливою ознакою міжнародне та українське суспільство не помічає.

Отже, перефразувавши положення ст. 2 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р., можна назвати заборону дискримінації людей за расою, кольором шкіри, статтю, мовою, релігією, політичними або іншими переконаннями, національним чи соціальним походженням, майновим, становим або іншим становищем; заборону дискримінації людей на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядованою або в будь-який спосіб інакше обмеженою у своєму суверенітеті [1].

Перефразувавши положення ч. 2 ст. 25 Загальної декларації прав людини, можна назвати заборону дискримінації дітей, народжених поза шлюбом [1].

З 1948 р. з'явилося формулювання забороненого суспільством явища «булінг», з'явився вид дискримінації за віком – так званий ейджизм, про існування якого більшість українців дізналися після спроби законотворця позбавити права на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації здобувачів другої професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за денною або дуальною формами здобуття освіти, яким на момент вступу виповнилося 30 років. На позначення дискримінації людей із ожирінням з'явився термін «бодішеймінг», а на позначення дискримінації гомосексуалістів з'явився термін «гомофобія». Сформувалися й інші спеціальні поняття на позначення дискримінації людей за різними ознаками. Натомість поняття дискримінації за професійною ознакою відсутнє.

Частиною 2 ст. 23 Загальної декларації прав людини ООН проголошено, що «кожна людина, без будь-якої дискримінації, має право на рівну оплату за рівну працю» [1]. Очевидно, тут мається на увазі, що за виконання однакової за змістом, обсягом і часом роботи однаковою оплату мають отримувати чоловіки і жінки, люди різних рас, національностей і віросповідань тощо. В Україні наразі існує дещо інший вид дискримінації за професійною

ознакою.

До початку широкомасштабного вторгнення збройних сил московії (російської федерації) в Україну знаходила прояв, а під час дії воєнного стану набула загострення проблема дискримінації людей за професійною ознакою. Для розуміння проблеми нами у 2022 р. було проведено порівняльний аналіз дії норм про розміри посадових окладів чотирьох категорій працівників у межах наукової статті «Щодо дії норм про розміри посадових окладів викладачів, науковців та посадових осіб виконавчої і судової гілок влади (у контексті рівності людей за статтею 21 Конституції України)» [2]. Було акцентовано увагу не на різниці в розмірах окладів (вони й мають бути різними залежно від ступеня важливості, складності виконуваної роботи, відповідальності за допущені помилки тощо), а на неоднаковому застосуванні у державі норм про фінансове забезпечення у компетенційних законах стосовно представників різних професій. Мова йде про те, що відповідні положення про фінансове забезпечення співробітників із законів України «Про Державне бюро розслідувань» та «Про судоустрій і статус суддів» виконуються із моменту набуття цими законами або цими положеннями чинності, а відповідні положення законів України «Про освіту» і «Про наукову і науково-технічну діяльність» постійно відкладаються у часі і мали б почати виконуватися тільки з 1 січня 2023 р. [2, с. 97], проте цього так і не відбулося. Питання у тому, що працівники, які отримують зарплату (суддівську винагороду) із державного бюджету України на основі положень законів України «Про Державне бюро розслідувань», «Про судоустрій і статус суддів», «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», прямо не беруть участь у воєнних діях. Тому не можна казати, що держава має підстави ставити пріоритет фінансового забезпечення одних за рахунок інших. Обрані для прикладу співробітники ДБР, судді, освітяни і науковці, які не є військовослужбовцями, формально є рівними громадянами держави і мають знаходитися на одному щаблі фінансового забезпечення. Тому стосовно них рівною мірою має застосовуватися положення статті 21 Конституції України про те, що «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах...» [3].

Названими вище законами передбачено більш високі оклади і, відповідно, зарплати співробітників ДБР порівняно зі співробітниками ОВС, які виконують в цілому дуже схожі службові завдання; передбачено високі розміри суддівської винагороди порівняно з окладами і заробітними платами усіх інших працівників в Україні, а також пріоритетне забезпечення суддів житлом (що реально виконується); передбачено, що викладачі і науковці мають щорічну оплачувану відпустку розміром 56 днів. Ці питання зараз не обговорюються, а більш висока суддівська винагорода, наприклад, у порівнянні із зарплатою професора чи ректора, обґрунтовується вищим ступенем відповідальності судді за прийняті рішення.

Нерівність за професійною ознакою знаходить підтвердження у тому, що правові норми про фінансове забезпечення співробітників ДБР і суддів виконуються у стовідсотковому розмірі одразу із моменту набуття чинності цими нормами, а норми про фінансове забезпечення педагогічних, науково-педагогічних і наукових співробітників не набули чинності до сьогодні.

Тому можна повторити нашу попередню пропозицію законотворцям: декларувати і реалізувати рівність посадових осіб виконавчої та судової гілок влади із іншими громадянами на прикладі викладачів і науковців. Це можливо зробити за допомогою внесення доповнень до щорічних законів про державний бюджет України на відповідний рік, беручи за зразок норму із ч. 3 ст. 64 «Черговість задоволення вимог кредиторів» Кодексу України з процедур банкрутства. Має бути законодавчо визначено, що у випадку наявного дефіциту бюджету норми законодавства про оплату праці працівникам бюджетних установ, підприємств та організацій повинні виконуватися для усіх таких співробітників пропорційно до розмірів їхніх окладів залежно від наявного розміру видатків бюджету на ці статті витрат [2, с. 99].

Реалізація зроблених вище пропозицій була б доцільною і своєчасною для законотворця саме під час дії воєнного стану та з огляду на наявність морального і політичного напруження у суспільстві. Новини у ЗМІ і соціальних мережах про те, що суддя, підозрюваний у тяжких злочинах, під час фізичного знаходження у слідчому ізоляторі протягом декількох місяців отримує суддівську винагороду, доплати і премії у розмірах по кілька сотень тисяч гривень на місяць, аж ніяк не сприяють консолідації суспільства, яке безупинно донатить із переважно дуже низьких зарплат і пенсій на різноманітні потреби армії.

Другим питанням, яке постає у зв'язку із забезпеченням рівності громадян і захисту

їхніх прав і свобод в умовах воєнного стану, є питання про доцільність чи недоцільність позбавлення громадянства України. Уперше питання про позбавлення громадянства України за підтверджені звинувачення у сепаратизмі і тероризмі піднімалися після 2014 року, тобто після початку гібридної війни проти України. Іще у 2017 році нами давалися відповіді на це питання [4]. Сьогодні після окупації московією (російською федерацією) кількох українських міст пропагандистські ресурси транслують відеороліки із підтримкою дій окупантів від окремих місцевих мешканців. Зрозуміло, що абсолютна більшість із них знімається під тиском і погрозами, але певна частина – цілком свідомо. Тому пропозиції про примусове позбавлення громадянства України сепаратистів і зрадників України знову з'явилися в інформаційному просторі.

На викладене у попередньому абзаці слід знову нагадати, що у ст. 15 Загальної декларації прав людини зазначено, що «кожна людина має право на громадянство» [1], а згідно зі ст. 25 Конституції України і ст. 2 Закону України «Про громадянство України» забороняється позбавляти громадянства України [3; 5].

Нами пропонується не позбавляти громадянства злочинця, а радше підвищувати кримінальну відповідальність за дії, що кваліфікуються кримінальним законодавством як прояви тероризму та сепаратизму або пов'язаного з ними колабораціонізму. У багатьох інших країнах практикується не позбавлення громадянства (підданства), а застосування жорстких заходів покарання за сепаратизм та тероризм. Так, в Ізраїлі кримінальна відповідальність за тероризм настає із 12 років. При цьому часто покарання несуть не лише порушники, а й члени їхніх сімей. З одного боку, це є порушенням прав людини, а з іншого – у ситуації, в якій існує Ізраїль, жорстке покарання, у тому числі і членів родини терориста, є одним із додаткових заходів покарання [4, с. 2109]. До того ж, злочинець повинен понести покарання. А позбавлення його громадянства України може свідчити про те, що держава вибачила йому його злочини, виключила його із свого правового поля (що суперечить наведеним вище нормам Конституції і Закону України) і дозволила спокійно проживати в інших країнах, зокрема у країні-агресорці. А це також не сприяє забезпеченню рівності громадян перед законом.

1. Загальна декларація прав людини : Декларація ООН від 10.12.1948. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

2. Деревянко Б. В. Щодо дії норм про розміри посадових окладів викладачів, науковців та посадових осіб виконавчої і судової гілок влади (у контексті рівності людей за статтею 21 Конституції України). *Економіка та право*. 2022. № 2 (65). С. 92–101. URL : <http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/1084>.

3. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Derevyanko B., Zozulya E. Controversy in Deprivation of Citizenship on Charges of Terrorism and Separatism. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2017. Vol. 8 No. 7. Vol. VIII. Issue 7 (29). P. 2103–2111.

5. Про громадянство України : Закон України від 18 січня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.

УДК 342.2

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/129-131

Олена МАРЧЕНКО

професор кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, доцент

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ У КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ МИНУЛОГО ТА ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

У нову епоху динамічно змінюваної геостратегічної реальності проблема безпеки викликає широкий резонанс, що пов'язане із експоненційним зростанням загроз людству та їх багатовекторністю. XXI ст. позначене бурхливим розвитком нових підходів та парадигм щодо трактування безпеки держави. Це обумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними